

Hazret-i Peygamber'in Örneğinde İnsan Onuru Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK[1] Peygamberler, insanlık tarihinin nesep, soy-sop açısından en net ve tereddütsüz bilinenleri, iyi ve güzel olan her alanda olduğu gibi onur açısından da ünekleri, ünderleri ve yol güsterici rehberleridir. Onlar, Allah’ın iradesini yeryüzüne taşıyan, onun gereğini en mükemmel şekilde yaşayıp yansıtan, en üstün ahlaka sahip seçkin kişilerdir. Onur, gerek dilimizde gerek karşılığı olarak kullanılan başka dillerde, kelime anlamının ütesinde bir muhtevaya sahiptir. Terim olarak, kısaca, insanın kendine duyduğu saygıyı ve başkalarını da kendine saygılı kılmayı anlatır. Bir insanın kendine saygılı olması, her şeyden ünce kendi yaratılışının sırrını anlamaya çalışması, kendinin farkında olması, kendi değerini bilmesi, yaratana tanınması, O’nun buyrukları çerçevesinde bir hayat sürmesi ile doğrudan ilgilidir. Başkalarının bir insana saygı duyması için o kişide birtakım değerler manzumesinin bulunması gerekir. Üzerinde durduğumuz onur kelimesi, lugatlarda haysiyet, şeref, izzet-i nefis, itibar, ırz, namus, fahr/üvgü, keramet/kıymet-değer gibi çok ünemli süzüklerle karşılaşılır. Bunların her biri, kendisinde bulunan insana değer katan, kişiyi saygın kılan ahlâkî niteliklerdir. Peygamberler, insanlık tarihinin nesep, soy-sop açısından en net ve tereddütsüz bilinenleri, iyi ve güzel olan her alanda olduğu gibi onur açısından da ünekleri, ünderleri ve yol güsterici rehberleridir. Onlar, Allah’ın iradesini yeryüzüne taşıyan, onun gereğini en mükemmel şekilde yaşayıp yansıtan, en üstün ahlaka sahip seçkin kişilerdir. Onurla ahlak arasındaki sıkı ilişkiyi dikkate alarak, Peygamberimizin ürneğinde onur konusunu, genel anlamda onun ahlâkı çerçevesinde ele almaya çalışacağız. Peygamberlerin yukarıda ifade edilen bu üstün niteliklerinin her birini ve en mütekâmil şeklini şahsında temsil eden son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) efendimizdir. Onur kavramının içine konulan, onunla birlikte anılan ve muhtevasını oluşturan her şey, üncelikle güzel ahlakın alanına girmektedir. Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamber hakkında: “Hiçşüphesiz ki sen üstün bir ahlak üzeresin” (Kalem 68/4) buyrulur. Peygamberimiz bir hadislerinde: “Ben güzel ahlakı tamamlamak için günderildim” (Muvatta, HusnüI-huluk 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 381) buyurmuştur. Yine Peygamber Efendimiz: “Allahım! Yaratılışımı güzel kıldın, ahlakımı da güzelleştirdi” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 403; VI, 68,155) buyurarak Cenab-ı Hakk’ın kendisini yaratılış olarak da mükemmel kıldığını bir tahdîs-i nimet olarak zikretmiştir. Sahabe-i kiram, Resul-i Ekrem’ın ahlaki üzellikleri açısından insanların en üstünü ve mükemmeli olduğunu birçok vesilelerle ifade etmişlerdir (Bazı ünekler için bkz. Buhârî, . Edeb 112; Müslim, Mesâcid, 267; Edeb 30; EbûDâvûd, Edeb 1; Tirmizî, Birr 69; Ahmed b. Hanbel, III, 270; VI, 236; 246). Bilindiği gibi ahlak, bir insanın hayatının tüm alanlarını kapsayan, kendisi, yaratıcısı olan Allah, ailesi, yakın ve uzak çevresi, tüm insan cinsi ve yaratılmışların tamamı ile olan ilişkilerini belirleyen bir üzellik taşır. Peygamberimizin anılan bu alanların her biri ile ilgili ahlakîi ürnekliliği, sahabîler tarafından güzlemlenmiş, müşahade edilip izlenmiş, her biri ile ilgili emir ve tavsiyeleri, teşvikleri ve sakındırmaları hassasiyetle korunmuş ve sonraki nesillere aktarılmış bulunmaktadır. Hadis kitaplarımızın ilgili bülümlerinde ahlak alanının detayları ile ilgili pek çok rivayet bulmak mümkündür. Tamamen

rivayetlerden oluşan mükemmel ahlak eserleri, ilk asırlardan itibaren tasnif edilmeye başlanılmıştır. Bunları ana hatlarıyla anmamızın sebebi, Hz. Peygamber'in kendisine olan saygısını ve övgüsünü, insanları nezdinde saygınlığını sağlayan ve her biri en ince ayrıntılarına kadar tespit edilmiş olan özelliklerini belirtmektir. Hz. Peygamber, kendisi kendini anlatır, tanıtır ve konumunu tanımlar. Birtakım beşerî özelliklerini, seccadekin niteliklerini, Allah'ın resulü olduğunu, resul ve nebîlerin sonuncusu oluşunu insanlara açık bildirir. İnsanı toplum içinde bilinir, tanınır ve saygın kılan özelliklerin başında sahih bir nesebe sahip olması, annesinin, babasının, soyunun sopunun belli olması gelir. Bu durum soy ve sopleme, hemcinslerine karşı övgüsel taslama, başkalarını küçümseme anlamına gelmez. Ancak temiz bir nesebe sahip olmak, kişinin hem kendisine karşı baskınlık bir gövdeye sahip olmasına sahip olmasını sağlar, hem de başkaları o kişinin nesebini, soyunu sopunu araştırıp inceleme, tanıma imkanı elde edebileceği gibi, hiçbir kimse onun hakkında isabetsiz ve yersiz söyleme fırsatı da bulamaz. Özellikle peygamberimizin yaşadığı dönemde Arap toplumunda nesebin ne derece önemli taşıdığı herkesçe bilinmektedir. Peygamberimiz, içinde yaşadığı ve özellikle getirdiği dine ilk davet edeceği Arap toplumu huzurunda kendi babasını, dedesini ve dedelerinin soy ağacını sayarak, kimliğini bütünün açıklığıyla ortaya koyar. Bu, onun onurlu duruşunun ve kendisine karşı saygı duyulmasının bir unsurudur. Hz. Peygamber'in kendisini anlatan şu sözleri, onun önemli, önemli, özellikleriyle onurlandığı, fakat bütün bunları önemle vurgulayan saygın duruşu hakkında bize birtakım temel ilkeler öğretir: "Ben kıyamet gününde âdemoğullarının seyyidi/efendisiyim, önemlemek yok! Liva-i hamd benim elimdedir, önemlemek yok! O gün âdemoğullarından başka bir peygamber yoktur ki benim sancağım altında olmasın. Ben ilk şefa'at eden, ilk şefa'at edilenim, önemlemek yok! Ben tüm gönderilmiş resullerin komutanı/en önemli bulunanıyım, önemlemek yok! Ben enbiyanın sonuncusuyum, önemlemek yok! Ben şefa'at edenlerin ve şefa'at edilenlerin ilkiyim, önemlemek yok!" (Celâliyye'nin es-Süleyyâtü'l-âhira, el-Câmiu's-sagîr, I, 413). Peygamberimiz kendisine ilk vahiy geldiğinde korkup endişeye kapılmış ve evine gelerek eşi Hz. Hatice'ye kendisini önemmesini söylemiş, "Bana bir hâceti olmasından korktum" demişti. Hz. Hatice, eşini, onda var olan gövde hasletleri anarak şu sözlerle teselli etti: "Sakin korkma, Allah'a yemin ederim ki Cenab-ı Hak seni asla utandırmaz. Ccedil; sen yakın akrabaları koruyup kollarsın, onlarla ilişkilerini sürdür; iş beceremeyen, aciz kimselerin elinden tutarsın, işini üstlenirsin; yoksulu koruyup gözetirsin; misafire ikramda bulunursun; bir musibete, haksızlığa uğrayanlara yardım edersin" (Buhari, hadis no: 3, 3392, 3953, 3955-56-57; Müslim, 160; Tirmizi, 3637; Müsned, VI, 153; 223, 232). Hz. Hatice'nin bu sözleri, Resul-i Ekrem'in hayatının peygamberlik öncesi dönemindeki yaşantısı ve ahlaki hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır. Bu durum onun peygamberlikten önceki hayatının da son derece onurlu ve şerefli bir hayat olduğunu gösterir. Peygamberimizi, ahlaki ve gövde huyları açısından tarif edip anlatan bir sahâbi, onun ahlakı insanları en üstün ve mükemmel olduğuna vurgu yapma ihtiyacı hisseder. Eşi Hz. Hatice, peygamberimizin ahlaki hakkında kendisine soru sorup bilgi edinmek isteyenlere: "Siz Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlaki Kur'an idi" diye cevap verir (Müslim, hadis no: 746; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 54, 95). Ahlak, kişinin tüm davranışlarına, sözlerine, işlerine, evresiyle ilişkilerine yansır ve insanda yerleşik bir hâceti alır,

huy hâline gelir. Resul-i Ekrem Efendimizin ashaba ve ümmete örnek teşkil eden ahlakını haber verenlerden biri olan Abdullah İbni Amr der ki: Hz. Peygamber, davranışlarında ve sözünde aşırılıktan uzak durur, “Sizin en seçkin olanlarınız ahlaki güzel olanlarınızdır” buyururdu (Buhari, hadis no: 3559; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 328). Buna benzer rivayetler birçok sahabeden nakledilir. Bir keresinde Hz. Peygamber: “Bana en sevimli olanlarınız, ahlaki en güzel olanlarınızdır” buyurmuştu (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 328). Hz. Aişe de Peygamberimizin: “Sizin en hayırlı olanınız, aile çevresine karşı hayırlı olanınızdır. Ben, sizlerin ailesine karşı en hayırlı olanınız” buyurduğunu haber verir (Tirmizî, hadis no: 3893).

Peygamberimizin eşleri, ayrı ayrı her biri, onun aile içi davranışlarını en ince teferruatına kadar bize anlatır. Bu anlatımların her biri, onun üstün ahlaki niteliklerini ve onurlu örnek davranışını simgeler. Bir insanın aile içindeki büyüklüğü ve saygınlığı, bütün saygınlıkların üstünde gelir. Çünkü onun bütün zaafılarını en iyi bilen ailesidir. Bu yüzden dünyadaki birçok büyük şöhret sahibi, ailesi içinde küçük ve etkisizdir. Hayatı bilinen büyükler içinde bunun belki yegane istisnası Peygamber Efendimizdir. Örnek alınması gereken onurlu bir hayat için bunun ne derece büyük önem ifade ettiği izahtan varestedir. Bu dünyada huzurlu bir hayat sürme isteyen ve ailesine, yakın ve uzak çevresine, din kardeşlerine, insan kardeşlerine yararlı olmayı, örnek davranışlar sergilemeyi hedefleyen her bireyin Kur’an’ı, onun hayata yansıyan canlı ve müşahhas şekli sünneti, peygamberimizin hayatını tümüyle kuşatan sireti yani Hz. Peygamber’in yaşadığı hayatı iyi okuması, anlaması, anlamlandırması ve kendisine rehber edinmesi, işin özünü ve ruhunu teşkil eder. Bizler, peygamberimizin hayatına çok kalın çizgilerle baktığımız zaman altı özenle çizilmesi gereken şu önemli özelliklerin onda yerleşik bir hâl almış, ahlak hâline gelmiş olduğunu görmekeyiz: Her konuda doğru sözü ve doğru işli oluşu ve asla yalan söylememesi; risaleti tebliğde, Müslümanların mallarını korumada, ahbine vefada eminliği yani tam güvenilir oluşu; her işte ve herkese karşı adaletli davranış; haktan asla sapmaması; affının ve müsamahasının sınırsızlığı; herkese ve her canlıya karşı merhametli oluşu; kadınlara ve küçük çocuklara karşı şefkat ve merhametinin daha öncelikli olması; aile bireylerine ve yakın akrabalarına karşı acıma ve şefkatinin, koruyup kollamasının eksiksizliği; her zaman ümmetini düşünmesi ve insanların işlerini zorlaştırmayıp kolaylık yolunu tercih etmesi; ashabına düşünüğü ve onların işlerinin yolunda gitmesine, ihtiyaçlarının yerine getirilmesine olan özeni; günahkârlara, ehlikıtap olanlara, münafık ve müşriklerle karşı da merhametli oluşu; canlı hayvanlar ve tabiata karşı olan merhameti; her türlü zorluğa, güçlüğe, belâ ve musibete karşı sabır ve tahammül göstermesi; Allah’tan gelen her şeye razı olması; her halükârda Allah’a hamd etmesi; dünya malına düşün olmayıp züht yolunu tutması; her konuda ve herkese karşı tevazu sahibi oluşu; ashabın erkeklerine ve kadınlarına karşı, Allah’a davet ettiği insanlara karşı, harp esirlerine karşı, tüm canlılara karşı rıfk ile yumuşaklıkla muamele etmesi; insanların en cömerdi olması, elinde avucunda ne varsa ihtiyaç sahiplerine vermesi; şecaatinin, cesaret ve kahramanlığının önde oluşu; herkese karşı vefakârlığının tam oluşu; haya ve iffet duygusunun zirvede olması; her zaman vakarını muhafaza etmesi; her zaman güler yüzü oluşu ve kızgınlığının, öfkesinin sadece Allah yolunda oluşu; mizahının ve şakasının ahlâk hudutları içinde örneklik teşkil etmesi; ashabına, ümmetine muhabbetinin sınırsızlığı,

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler